

horticultura

Un hort inspirat en la natura

01. Imatge del projecte Phoenicurus

Quanta feina volem assumir a l'hort? És necessari deixar-nos-hi l'esquena per poder collir alguna cosa? És possible mantenir un hort amb menys intervenció? L'agricultura natural i l'hort sinèrgic són propostes que intenten aproximar-nos a una manera de fer més respectuosa amb l'ecosistema, reconeixent que la natura és la base de la nostra feina. En aquest article, els autors aboquen els seus 10 anys d'experiència explicant-nos els conceptes a tenir en compte per portar un hort natural.

TEXT: I IMATGES: GISELA MIR VIADER I MARK BIFFEN, CREADORS DEL PROJECTE PERMACULTURAL PHOENICURUS, DE CARDEDEU; UN ESPAI DE FORMACIÓ I DEMOSTRACIÓ (WWW.PHOENICURUS-PERMACULTURA.ORG)

A vegades pot semblar increïble que, malgrat tants segles de conrear vegetals, encara avui dia es vessi tinta explicant com es pot o com s'hauria de sembrar i fer créixer els aliments més bàsics. Ara, per acabar de complicar-vos-ho més, us presentem humilment un altre possible enfocament, esperant que ajudi i aclareixi més que no pas confongui.

Com sempre, potser s'ha de començar precisant etiquetes i nomenclatures. El que exposarem aquí es coneix com a agricultura natural, tal com Masanobu

o mai llegits, tant la seva filosofia com les seves tècniques s'han anat simplificant fins i tot de manera equivocada. És a dir que, per exemple, ens podem trobar que, citant el seu nom, respostes típiques siguin “és clar, aquell que parla del no fer res” o bé “ah, el de les boles de fang?”...

Al nostre parer, el missatge clau de Fukuoka no és tant el “no fer res” (potser de gran ell mateix feia poca feina física, gràcies a la gent voluntària que l'ajudava) sinó, per una banda, pregun-

tença).

Aquest últim punt és potser on trobem la diferència principal entre aquesta manera de fer agricultura o horticultura i altres maneres més “convencionals” (siguin ecològiques o no). Això sí, primer hem d'acceptar que per molt “natural” que sigui el nostre hort qualsevol agricultura segueix essent, per definició, una intervenció, un petit ecosistema antropitzat.

Tanmateix, si tenim un espectre amb “agricultura” a un extrem i “natura” a l'altre, el que pretenem amb aquestes tècniques és possiblement intentar desplaçar-nos una mica cap al mig. Anar totalment al vessant “natura” –és a dir, essencialment tornar a fer-nos recol·lectores– voldria dir (re)adquirir molts coneixements, a més d'estar disposades a un gran canvi de dieta.

Així que, parlant d'un context més purament hortícola, ens hem d'adreçar més aviat a les propostes de la citada Emilia Hazelip, ja que Fukuoka conreava principalment arròs (i altres cereals) i cítrics al Japó, a una latitud com la del Marroc però amb una pluviometria d'uns 1.500 litres per metre quadrat. En canvi, Hazelip, després de visitar la finca de Fukuoka, va saber agafar els conceptes bàsics i adaptar-los a un clima més mediterrani (al Rosselló).

En el nostre cas particular, des de l'inici vam trobar que l'enfocament de l'hort natural o sinèrgic encaixava

Hem d'acceptar que per molt “natural” que sigui el nostre hort qualsevol agricultura segueix essent, per definició, una intervenció, un petit ecosistema antropitzat

Fukuoka va anomenar la seva obra vital, o bé com a horticultura sinèrgica, tal com va desenvolupar en climes més propers Emilia Hazelip.

El nom de Fukuoka ja és relativament conegut i segurament us sonarà. Tot i així, com sol produir-se amb llibres mal

tar-se si realment cal fer tots els passos i tècniques aplicats tradicionalment a l'agricultura i, per altra banda, ser el màxim de conscients de les conseqüències de les nostres intervencions, tot reconeixent i respectant la presència de la natura (i sobretot no veure-la com una

perfectament amb el nostre punt de vista. Per això aprofitem l'experiència d'aquests deu anys per oferir-vos aquí un petit resum d'en què consisteix i com es pot dur a terme aquest "hort natural".

Els principis de l'hort natural

El quid, tal com hauria de ser normal en qualsevol pràctica agrícola, és el treball del sòl o, potser més ben dit, el no-treball, ja que un dels eixos principals és el no-remogut de la terra. Per tant, mirem de crear un espai on sí que intervenim però de manera que els processos naturals tinguin protagonisme.

Per això treballem amb "bancals permanents" (que, essent pragmàtics, poden implicar un cert remogut del sòl en el moment de la preparació inicial de l'hort, tot i que també és possible ferlos sense), que no llaurarem, binarem ni trepitjarem gràcies a uns camins ben delimitats i una amplada de bancal que ens permetin treballar còmodament des de cada costat.

Un bancal així, però, deixat tal qual, tampoc funcionaria ja que, si simplement deixéssim de remoure'l (ja fos amb motocultor, fanga o aixada), al final de

la temporada, gràcies a l'acció del sol, el vent i la pluja, hi trobaríem un sòl bastant compactat i tindriem la temptació o la necessitat d'intervenir-hi amb una bona fangada. Per tant, l'últim eix és la presència permanent d'algun tipus d'encoixinat (entenent-ho com una capa de matèria orgànica seca en superfície).

Si heu llegit Fukuoka sabreu que, de fet, ell va proposar quatre principis fonamentals de la seva "Agricultura Natural":

Cap remogut.

Cap fertilitzant.

Cap binat ni cap ús d'herbicides.

Cap pesticida.

Aquests lemes, que són com un horitzó més que uns principis absoluts (el mateix Fukuoka els aplicava d'una manera laxa en certs moments), suposen deixar de fer una sèrie d'intervencions tradicionals de l'agricultura, però al mateix temps impliquen una nova sèrie de pràctiques.

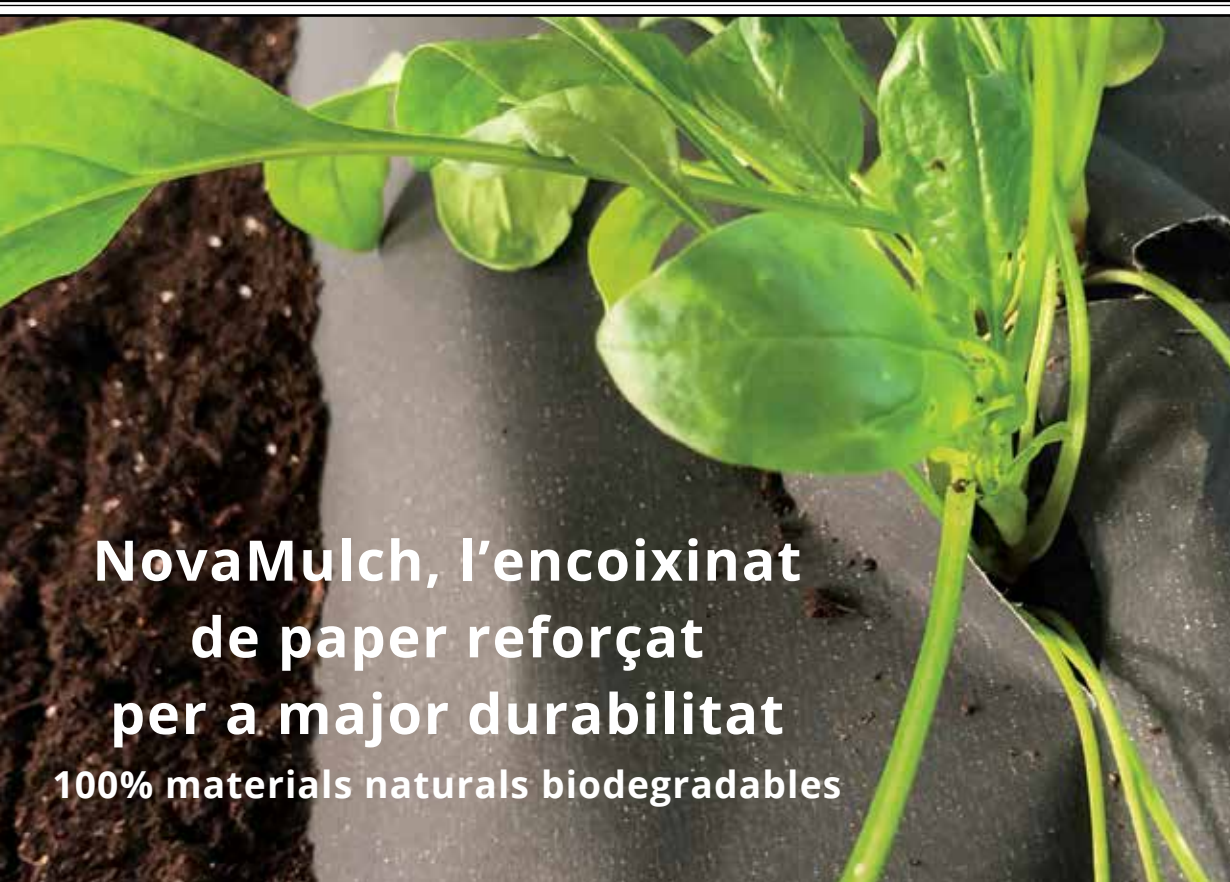
Així doncs, una vegada creats els bancals necessaris –que, a més, en aquest clima segurament tindran tubs de degoteig passant per sota de l'encoixinat (nosaltres n'hi posem tres a cada bancal

d'1,2 metres d'amplada)– passem al seu manteniment, és a dir, a la feina regular. És veritat que si s'està acostumat a treballar d'una manera més tradicional (per exemple, amb solcs i crestalls, regant a manta) pot semblar difícil, però realment no ho és, només hem de tenir en compte algunes pràctiques bàsiques.

L'encoixinat

Primer de tot, ens hem d'assegurar que hi hagi sempre una capa suficient d'encoixinat (nosaltres trobem que, quan es comença a veure un tub de reg a través del material, ja se n'hi ha d'afegir), tot i que poden haver-hi matisos segons el cultiu (per exemple, en podem posar dos pams per a les patates, però dos dits poden ser massa en el moment de sembrar pastanagues).

L'encoixinat, a més de frenar parcialment l'aparició d'adventícies (i així reduir-nos la tasca de desherbat), protegeix el terra de l'impacte de la pluja intensa i del sol, evitant-ne l'erosió i el compactat, mantenint-lo a una temperatura més regular i retenint-hi la humitat. Aquests factors, així com la seva descomposició progressiva, que constitueix

NovaMulch, l'encoixinat de paper reforçat per a major durabilitat

100% materials naturals biodegradables

- ✓ ES POT APLICAR A MÀ O AMB TRACTOR
- ✓ NO CAL RETIRAR-LO
- ✓ RESISTENT A LA JONÇA

NovaMulch

més informació:
647 463 417 | www.paperior.eu

una aportació regular de matèria orgànica, afavoreixen un sòl viu i ple de macroorganismes i microorganismes, que són els grans dinamitzadors dels nutrients que les plantes necessiten; d'aquesta manera contribueixen al principi de “cap fertilitzant” afegit. Així doncs, als mateixos bancals passa a haver-hi un compostatge lent permanent en superfície.

Segons la història del terreny, és força probable que hi hagi un dèficit important de matèria orgànica al sòl i, com a conseqüència, les primeres temporades o els primers anys, aquesta “gana” farà que sembli que la terra es “mengi” tot el que hi aportem com a encoixinat i que a més ho faci molt ràpidament. Per tant, la quantitat i la freqüència d'encoixinament poden ser força elevades fins que es comenci a trobar un equilibri (que en el nostre cas va ser més o menys durant el quart any).

Un incís en relació amb l'encoixinat. Típicament es fa servir palla (idealment ecològica però és difícil trobar-ne), però penseu que hi ha moltes altres opcions, des d'herbes segades a la primavera fins a fulles caigudes a la tardor, passant per totes les restes de cultiu i les adventícies que tallem i deixem in situ. Molt sovint sorgeix el debat de si fer servir o no pinassa, per exemple. Al final, pensem que qualsevol matèria orgànica és un recurs, fins i tot una riquesa; potser no posaríem enlloc 100% pinassa, però si és el material que tenim disponible, barrejada amb altres matèries, no hi veiem massa inconvenient.

En general, doncs, la gran feina física d'aquest sistema sol ser la recollida i distribució de matèries orgàniques diverses. I al final trobem que és una feina molt preferible a l'ús regular de l'aixada (i les nostres esqueses hi estaran molt d'acord).

En el moment de voler sembrar o trasplantar sí que és veritat que l'encoixinat pot molestar

02. La terra sota l'encoixinat de palla.

Quines són les virtuts de les eines de coure?

Les eines de coure han guanyat reputació però poques vegades s'explica per què. Hem fet algunes indagacions i n'hem tret algunes conclusions.

Realment les eines solen ser de bronze, que conté un 92% de coure i un 8% d'estany.

Com a qualitats físiques, no es rovellen ni es dobleguen, tenen les vores fines i dures, i mostren menys resistència de fricció que l'acer o el metall; per tant, entren bé i fàcilment a la terra i aquesta no s'hi queda tan enganxada. I a més són boniques.

Sembla que les teories respecte a la seva eficàcia contra els llimacs i els cargols tenen a veure principalment amb el magnetisme. La sang dels cargols i els llimacs no conté ferro sinó coure i, per tant, no té camp magnètic propi. Com a conseqüència, quan surten a passejar són molt sensibles a les línies i les forces magnètiques de la Terra, i les van seguint. Allà on s'hagin plantat enciams o el que sigui amb eines de ferro, aquestes bestioles hi trobaran els camps magnètics alterats; aleshores, en no saber cap a on dirigir-se, s'entretindran menjant les plantetes. En canvi, l'ús d'eines de coure no altera aquestes línies magnètiques naturals i per tant els llimacs i els cargols les detecten bé i segueixen tranquil·lament endavant.

Gisela Mir Viader i Mark Biffen - Redacció

o/i alentir, però com que la seva presència ens estalviarà temps i feina durant la resta del cicle del cultiu, acceptem aquesta petita molèstia en el primer moment. Dit això, tenir encoixinat no canvia com sembrar o plantar, només s'ha d'apartar mínimament la capa de material per poder trobar el punt de degoteig, tal com es faria en un hort no encoixinat.

Pel que fa al tema del desherbat, ens basem sobretot en l'observació i el coneixement. En línies generals, s'ha de tenir present que quasi totes les hortalisses més típiques i conegudes són hiperseleccionades i tenen dificultats per competir amb les plantes adventícies. Per tant, cal una certa intervenció per part nostra, normalment en el moment de sembrar o plantar, i potser una vegada més segons el moment de l'any i els creixements respectius del cultiu i les seves veïnes espontànies.

Per això trobem tan important (i alhora interessant) conèixer la flora silvestre de cada lloc—quan neix, com creix, quan floreix, quina fauna atrau, etcètera— ja que així, en comptes de desherbar sistemàticament i regular, podem prendre decisions més ben informades i, sens dubte, estalviar-nos més feina física, afavorint de passada la presència de fauna auxiliar. Així es va creant una mena de cercle virtuós: com menys interveïnim, menys hem d'intervenir.

Fomentar la fauna, controlar els cargols

Inevitablement, quan es parla de fauna i encoi-

xinat de seguida surt el tema dels cargols (o llimacs, segons la zona). És veritat que la matèria orgànica pot afavorir la seva presència, ja que amb l'encoixinat es crea un hàbitat amb unes condicions, per exemple d'humitat, molt idònies. Tanmateix, recordem que els horts no encoixinats tampoc estan totalment lliures de cargols i llimacs, i per tant no es pot atribuir tota la culpa a l'ús de l'encoixinat.

No s'ha d'oblidar, però, que aquest mateix hàbitat també acaba essent molt atractiu per a moltes altres bestioles, entre les quals hi ha força depredadors de cargols, com serps de vidre o vidriols (*Anguis fragilis*), cuques de llum (*Nyctophila reichii*) i, fins i tot, eriçons. El resultat és una autoregulació del sistema, i literalment nosaltres

de coure, unes petites tisores de poda i que no falti el cistell de vímet. Només puntualment pot caldre una pala, un rasclat o la fanga de doble mànec.

Un hort que trenca esquemes

Com a resum final, potser s'ha de subratllar que aquest concepte de l'hort natural és simplement una més entre les nombroses maneres de fer, però una que per a nosaltres té molt de sentit i, més important, ens funciona, sempre suposant que hi dediquem un mínim de temps i d'atenció, ja que, repetim, no es tracta de no fer res.

Potser el repte més gran amb aquestes idees té més a veure amb el canvi cultural i, sobretot, estètic que pot suposar. Una horticultura més típica (en molts llocs i moltes cultures) està sustentada pels dos pilars "treball" i "netedat" i, evidentment, si busquem maneres de reduir la nostra despesa d'energia (física o/i fòssil) i alhora no ens obsessionem amb les plantes adventícies, es va força en contra d'aquest corrent.

Un cop dit això, també aprofitem per comentar de passada que aquestes tècniques ens funcionen molt bé en el context dels horts escolars (on les prioritats són més pedagògiques que no pas productives), ja que permeten gestionar un hort amb només una hora setmanal de dedicació. Inevitablement cal fer una feina de sensibilització també amb els adults perquè s'entengui per què no posem èmfasi en treure totes les "males herbes". Per altra banda, si es busca un enfocament més productiu, podem dir que també hem aplicat aquest "hort natural" a una escala més gran (quasi mitja hectàrea) durant els primers anys del projecte Phoenicurus, quan fèiem cistelles per a una cooperativa de consum.

Des de la nostra perspectiva, bé sigui un hort, bé sigui un bosc comestible o verger, volem que els nostres espais combinin la bellesa, l'abundància i la salut (incloent-hi la nostra, per descomptat).

El 90% de la feina la fem amb la mateixa plantadora o paleta de coure, unes petites tisores de poda i el cistell de vímet.

trobem al tros moltíssimes més closques de cargol buides que no pas cargols vius.

Seguint amb el tema dels gastròpodes, possiblement una altra raó per la qual no patim gaires danys de cargols és gràcies a l'ús d'una eina de coure. Personalment no hem intentat experimentar-ho "científicament", però molts altres sí; si us interessa, vegeu per exemple les publicacions de Viktor Schaubberger. Parlant d'eines, un altre punt a favor de l'agricultura natural és que permet treballar amb petites eines manuals, no sorolloses i poc agressives. De fet, el 90% de la feina la fem amb la mateixa plantadora o paleta

Això es plasma en una estètica certament més assilvestrada, en la qual tots els éssers (fauna i flora) hi siguin benvinguts. En canvi, ens fa mal als ulls veure la terra exposada, ja que justament ens sembla una situació poc "natural".

En conclusió, aquí us hem ofert, com una petita llavor, una altra possible "veritat" que potser germinarà en algun lloc. Potser, en el fons, el fet que seguim tenint aquesta diversitat d'experiències i coneixements en el món agrícola demostra que cada persona i cada terreny configuren una realitat. Així que ens trobem davant de multitud d'opcions, amb molts camins possibles cap al plat. 🌱